

Lokodi Imre

Lónézés

Bizonyosan nem Tihamér ördög lakozik Árva Magdolna galambbúgos kapujának zsindelezett tetőzetén, hanem szál fia, Elemér, a fiatal kan ördög, aki a völgyben köztudottan sok legényt ront meg. Először is leszívja a fiatalemberek magjait, így nem csoda, ha vágy, gerjedelem és beteljesülhetetlen élvezetek híján pohárhoz nyúlnak mind, isznak sok-sok erjesztett tyúkszARBól és marószódából kevert párlatot, élnek ecetszagú anyjkkal, jászolban hálnak teljesen szárazon. Behinti őket a gerendában percegő szű nyomán keletkező lisztszerű őrlemény. Azóta van így, hogy Gábor papot megalapozatlan vádakkal rabszállítón viszik el. Tudvalevő, hol nincs pap, ott az ördög óhatatlanul megjelenik, tanyát ver. A völgyben mindenesetre reménységet kelt a pap szabadulása, amit tovább fokoz az a nem mellékes értesülés, hogy elbontják végre Árva Magdolna kapuját, és, ahogy kell, a galambbúgot szegélyező festett deszkák lefeszítésével kezdenék.

Gábor pap a deményházi vasútállomás felől jön, Traján útján¹ vánszorog, vállán átvetve pár összefűzött vásott bakancsbal. Lábujjai közt átbugyog az úton vastagon álló por, verebek sem rebbennek, bár a vándort nincs honnan ismerjék. Verébszemmel sok lenne nézni három és fél esztendő, amit az ismeretlen tömlöcben tölt, nem tudni, Zsilaván,² Máramarosszigeten, Nagyenyeden, vagy éppenséggel a Duna-deltában nádat vág, rakja a lomha vízen nyugvó uszályokat. A messziről jövő ember közönyt, titokzatosságot hoz, és bőrébe ivódott börtönszagot *természetesen*.

Jól emlékszünk, ilyenformán érkezett haza Aladár bátyám az orosz fogságból, lerámolódva szállt le a Marosvásárhely–Parajd rután közlekedő keskeny vágányú vonatról. Ősz volt, makkhullajtó október, akár az orosz harcmezőn, ahol látott szakadt asszonyokat, zsákba gyűjtött makkal igyekeztek Jepatyina malma felé. Mentek makkot örölni, a gyermekeknek legyen Sztálin-pogácsájuk.

Nincs kérdés, se jó napot.

A várban lucernát kaszálnak, száradni ágas rúdra tűzik a takarmányt, a szérűben árpát csépelnek. A börtönökben, kényszermunkatelepeken viselt vagy viselhetetlen viszonyokat ebben az időben csépléstáji por fedi, csípős, ragacsos, szürkébb és átláthatatlanabb Lajos sógor történeteinél.

Nem tudni, milyen forrásból táplálkozik, ha a hajdani állótáborban zajló katonai és polgári életről mesél. Nagyon is érzékletesen szövi a Limesen sínylődő római katonák és a castrumot kiszolgáló kurvák meglehetősen pajzán kalandjait. A sógor antik történeteit a Marci fogadó népe érdeklődéssel követi, Raffai bácsi többször megmondja, sógor hagyjon fel a versírással, inkább mesékre

¹ Traian útja – római légiók felvonulási vonala a Limesen

² Zsilava – rettegett börtön Bukarest környékén, politikai foglyok gyűjtőhelye az ötvenes években

adja a fejét, abból baj nem származhat. Talán maga is belátja, történetmondásaival többre vihetné.

A sógor várbeli dűlőjében éppen vadvizet ereszt, félkörivet rajzoló, erősen rozsdás, primitív megdolgozású sarlószerű vasdarabra lel, mindent eldöntően római kovácmesterek munkájának tulajdonítva állítja, kardnak kellett lennie, viszont az első nagy háborút frizerként³ végigküzdő Kicsi Ángi Péter megállapítása szerint sógor történelemhamisítással fényezi a szekus Tóth Zoltántól megtépázott koszorúját. Fenntartja, nem antik, nem római, még csak nem is kard, század eleji szecsokázó gilotinja, ami a dűlő trágyázása során került ki. Hallgatni kell a leletről, mert ha mégis múzeumi tárgyról van szó, haladéktalanul beszolgáltatandó a vásárhelyi múzeumnak, ellenkezőleg az ember büntetendő törvénytelenességgel szembesül. Ha a sógor büntethetőségről hall, rögtön elsápad, viszi a leletet akárhová rejteni. Óvatosságán nem csodálkozunk, tudjuk, pontosabban nem tudjuk, mit él át a rendszer ellen nem kiegyenesített kaszával, hanem gyűjtő hangú versekkel népet lázító parasztköltő a belügytől kiküldött emberektől elszenvedett vérlázító tortúrákon. Inkább megszabadul a könnyen bajt hozó tárgyi emlékektől. Viszi Nyárádra a vasat, mielőtt folyóba dobna, szájával megérinti, hátha mégis csókkal üzenhet az antik világnak.

Ha Márkó Antal varjú képében prezentál, amikor kirepül a kápolna tornyából, ha helyénvaló beszéd, hogy a hajdan Bem tábornok seregében kürtösként szolgáló temetőőrt tulajdonképpen az öreg, tollát hullajtó varjú testesíti meg, akkor kétségtelen Orbán Kata néni állítása, hogy két szemével látta az öreg hárs alatt Keresztelő Szent Jánost Márkó Antallal beszélgetni. Kata néni azt is tudta, Márkó temetőőr gyakran elsétált a kápolnához Keresztelő Jánossal beszélgetni, kért parazsat a pipájába. Mindez ha létezik, miért ne létezhetne a mi ördögünk, aki a Hollós-kertben vert tanyát, deres lova ott legel, néha bejön a kápolnáig, elhagyott sírokon tenyésző nyúlsalátát legel. Egészen polgári neve van, Tihamérként emlegetik, ha úgy adódik.

Gábor a falu központjának útkereszteződésében lát sok nyüzsgő férfit, valami készül, ha nem, akkor bontanak, házat, csúrt, landinát.

Né, jön még egy szál segítség!

Árnyéka tartja lábon, nem jó semmire...

Idegent nézni erretájt nem szokás, hacsak tolvajjárásnak nincs híre, hacsak az idegen nem az új perceptor.⁴ Mondják, az adószedőt a szeme állásából ismerni meg. Erősen kancsal, ráadásul rosszfajta ember a mi perceptorunk, folyton foglalással riogat, a foglalás mellett félelmetes kamatokat emleget. Lop, mint a tűz. Özvegy Jánosyné asztaláról lábosostul emelte el a túrós puliszkát. Miközben fél szemével s szájával az asszonyt bővölte, másik szemét két kezén tartva ügyesen operált. Jánosyné inkább vasérc lábosát siratja, hírlík ugyanis, bezárt a szentkeresztbányai vasércüzem, tulajdonosát Fogsányban,⁵ szovjet típusú gyűjtőlágerben látták utoljára, lehet, rég bevagonirozták. A vasércclámost hagyatékozó nagyanyák pedig rendre kihalnak. Félnék, rettegnek ezek az emberek, Tihamér, az ördög jobb szemmel van nézve akármilyen idegennél.

³ frizer (román) – borbély

⁴ peceptor – adószedő

⁵ Fogsány – román város Moldvában

Ósarcok, gondolja Gábor pap, miközben az emberekkel szerre – szemükbe nézve – kezet fog. Szíjasok, konokok, lehet, kőből vannak faragva. Tán Bekecs szétszórta szikláiból pattantak ki egykoron. Ha az izmok kicsit is szelídebbre, kidolgozottabbá rántják az arcokat, harsogva hasadnak, mint a havasi levegő.

Dicsértessék, megjött...

Dicsértessék, megjöttem, ha keltek...

A pap látja, kaput, nagy galambbúgos kaput fektetnének el ezek az emberek. Ott téblábol a kapubontók között Árva Magdolna; a mi jó Magdolna nénink nézi hajdani mesterektől faragott kapuját. Mit számít az már, hasadt, öreg, seszínű kapu, a galambbúvó likakat oválisra reszelte az idő, a festék, mint az övsömör, hámlik, kivéve az ördögöt. Lajos sógor tudja, mit tudja, hangoztatja, szemünk előtt régi misztikát koptat el az idő, sárkányokat, sátánokat, mindenféle mesebeli lényt, úgyhogy mehet Görgénybe, hadd vigye az oláh. Erre járva legeltetési előlegért látta Magdolna néni dőlni kívánó kapuját, mondja az asszonynak, jó lenne neki katlanba, üst alá, természetesen pántlikákba hasítva a szőlőfürtös kapuláb. Vigyed, ha van pénzed, mondja Árva Magdolna. – Mi a kapu ára? – Két szekér fa árát adod, írva és mondva 100 lejt. – Üzenek, ha jövök érte – mondja a pásztor, bizonyos Tinca bácsi. Ha fent járunk a havason fáért, jószágot sózni, mindjárt bogrács alá gyűjt, lobogó vízbe marékból szór málélisztet, megköpi két tenyerét, sirít, gyúrja gombócba a puliszkát. Megtöltve sajttal, túróval, tejföllel vegyesen, teszi a rácsra pillanatig pirulni, adja is, hogy együk. Adja szívesen.

Árva Magdolna néni tudja, mi a pénz sorsa, csakis fontos és halaszthatatlan likakat szabad bedugni vele. A gabonásban, a hajdani hombár gyalult deszkájára racionális szempontok szerint vezeti fel, mire megy el a kapu ára. Ha nyálazza, élénkebben fog kék festőceruzája:

adóba 50 lej, pap 20 lej, harangozó 5 lej, hatvan cserép 20 lej, fejszenyél 2 lej, szekér gané 3 lej, dagasztótekenő 1 lej 50 bani, kutyaojtás 50 bani; a bevételek pedig a konyhakredenc üvegezett ajtajának keretén szintén élénk kék festőceruzával írva: 10 tojás 2 lej, kakas 15 lej, kenderáztatás 8 lej, nyári vörös belű vackor 4 lej, 1 db. szemfödél hímzése 10 lej, paplanvarrás 8 lej, tormagyökér 50 bani. Csipkebogyó 6 lej (a Haladás szövetkezettől), szőnyegmosás 5 lej (néptanács), gyermekgondozás 10 lejjel bennmaradva Karsai doktornál (kivándorlás Izraelbe), takarítás, vasalás 10 lej ugyancsak bennmaradva Molnár doktornál (mh. morfiomos túladagolás).

Dagasztótekenő? Hogy Árva Magdolna néni a dagasztótekenő hasadásának befoldozására 1 lej ötven banit szán, az elsősorban Lajos sógor ellenállhatatlan rábeszélésének köszönhető, ugyanis elhűlve látja, Magdolna néni egyszerre két kotlót ültet a szalmával tömött dagasztótekenőbe. Haladéktalanul jön a tanáccsal, a tekenőt azonnal be kell foltoztatni, megállítani a hasadást, mert lesz még keletje. – Csak idő kérdése, megjönnek az amerikaiak. Ha itt lesznek, a kommunisták visszaadják a földeket, elhúznak a bánatba. – Tiszta igaz – helyesel Magdolna néni, a tekenőt gondosan kimossa jó lúgos vízzel, a csűr ereszébe vert szögre akasztja, huzatba. Mindösszesen annyi a baj, ha néha-néha rátekinthet a dagasztótekenőre, látnia kell, a hasadás nyila a tekenő hasának középtáján tart már. A tekenőnek nincs visszatérő, Lajos sógoréhoz fogható vágyvezérelt gondolata, mindennap hasad közönyel.

Bontják a kaput hát, erősen nyikorog a deszka a szög fogásánál. Ott van az ördög, a létrán állóhoz egészen testközel. Csak óvatosan, nem kell okvetlen baltát mutogatni Elemérnek.

Ördög, piros huszármadrággal, ostoros farokkal, kék zubbonyal, két világító macskaszemmel ellátva. Sokat jártak hajdan az asszonyok a patakra égerfát hántani, a fa hajából üstben főzött festék az ördög kedvére való, le nem kopik, hacsak nem gyalulják. Ördög vicсорit sárkányra, megint csak vörös sárkányra, holdszínű angyal a szárnyaival övéit vigyázza. A freskót elképzelve a ferenccsek tornyában lakozó Gizella angyalról mintázta a festő..

Gábor pap maga a misztikum, valószerűtlenül átlátszó arca szegényesen tenyésző borostáján lóg, mint vatta vagy őszi ökörnyal, felhóktól szűrt fény. Árva Magdolna nem tudja, mit kell kezdeni ilyenkor. Térdepelni a pap előtt, mint tették hajdani asszonyok, ha megjelent a berkekben bóklászó páter Oleánder? A plébános előbb kis korpuszt villant, rózsafüzéren függő jézusost. Romlottak ezek az emberek, fogni kell rajtuk valahogy.

Sokat látott kuckó a galambbúg, egyszer Tóth Zoltán szekustiszt is beles, sőt bevilágít lámpával, ám azonnal abbahagyja Lajos sógor verseinek felkutatását. Kétségtelenül meglepte őt is a rettegett pillanat, megpillantja a szegődeszkán vereslő ördögöt, azt mondja, fityiszt mutogatott neki. Ha már így van, lanyhul meg a szekustiszt teljesen elsápadva, feloldom a tiltást, harangozhatok naponta háromszor: reggel, délben, estefelé. Ha pedig tűz van a völgyben, megint csak félre lehet húzni a harangot. – Na és ha halott van? – Akkor is. – Na és ha jön a jégeső? – Akkor is. – Na és ha látjuk a tűzoltóház felé jönni Tihamért? – Azonnal szóltok, jövök, lelövöm. Megértettük, emberek? – Megértettük, elvtárs! – Valaki, hogy Tihamért mégsem kellene bántani. – Hozzászoktunk, mint a láncon csaholó ártatlan ebhez... – Igaz is, csakugyan nem kellene bántani, nem árt a légynek sem. – Csak kötelességét teszi, ha holdvilágkor beles az ablakon, és azt mondja, Eliza, most szépen velem jössz...

– Vigyázzatok, ne sértsétek meg az ördögöt – szól fel a sógor a létrákon állókhoz. – Ne adj isten, még ma villámcsapást, jégesőt hoz a Hollós-kertből, ha sértitek.

A kapu túlsó oldalához támasztott létrán lefelé jövő, minden második létrafokot kihagyó Elemér kan ördögöt az oláh Tinca bácsi látja meg, jó ortodox emberhez híven egyszerre három keresztvetést végez el, arca mint őszi gyepükben a vadszeder. Árva Magdolna mossa fel ecettel vegyített kútvízzel. Elmondása szerint Elemér teljesen egyezik a kapu szegődeszkájának festett ördögével.

Elcsesztük Elemért?

Elcsesztük Elemért...

Még a déli harangszó előtt megérkezik az adószedő, az eddigieknél is erősebben kancsalít. Mondja a magáét, de senki nem akarja elhinni, hogy Kerek-erdő alatt látott deres lovon huszárt nyargalni. Csakhogy bojtos farka volt, Székelyhodos felé vágatott el végképpen.

Mert ma lóvásár van Hodoson!

Csakugyan lóvásár, minden hónap első szombatján.

Mármost a lóvásár olyan, mint amilyen mindig volt: furfangos, talányos. Van, aki lovat néz, van, aki eladna, kevesebb van azokból, akik jó szerencsével kínáltnak meg magukat. Aladár bátyám ott fülel, mégis melyik lónak mi az

ára. Hallgatni kell az ócsárlásra, abból sokat lehet tanulni ugyanis. A ló ócsárlása a kupeczek eleme, a vásár tulajdonképpeni lényege.

Aladár bátyám nem érti, mi van, mert csak nézik, nézik az emberek azt a szerencsétlen derest, úgy nézik, hogy folyik ki a szemük. A nézéssel nincs is baj, mert piros bojt virít a ló kantárján, megigézni nincs esély. Tudjuk Lajos sógortól, ha lovat igéznek a kupeczek, vagy akármilyen vásári nép próbálkozna igézni, a rontástól megóvja a piros bojt, mindössze átmenetileg lesz kutyás ló. Hallani, a nézett ló gazdájától Matyinak van szólítva. Mit mondjunk, közönséges ló, a környékünkön van belőle pár ezer legalább. Aladár bátyám Gábor paptól hallotta, Kolozsvár Széchenyi terének piacára csakis lófogattal jártak gomblyukban rozmaringgal a zöldségező hóstáti férfiak, de hát Gábor pap elbeszélése szerint a kincses város lóügyben lekörözhetetlen volt, nem beszélve a Szamosok, Aranyos-mente, Avas vagy Mócvidék példátlanul szívós lovairól.

Természetesen olyan ló kell a gazdának, amelyik kiviszi a határba. Mindekelőtt nyugodt ló, amelyik megvárja, hogy a gazda a hámistrángot beakassza, felkantározza, a gyeploszárat leoldja, majd a farkába kapaszkodva felhúzza magát a bölcsőbe. Nyugodt ló, amelyik megvárja, hogy a gazda az ülésdeszkat a segge alá igazítsa. Nyugodt ló, amelyik megvárja, hogy a gazda odaszóljon, na, mehetünk, Laci. A bámult ló ilyenfajtanak mutatkozik, meglehetősen jó húsban van, sokat lehet még hajtani, amíg a zabostarisznya a csípőjére felakad.

Persze kérdezhetnénk, nem tűnik fel senkinek eközben, hogy Matyinak milyen lehetetlen neve van? Az a helyzet, hogy mifelénk általában nem ismerjük a ló nevét, jó ideje jellegtelen a világ lónevezés ügyében, csak úgy kapásból ráfognak valamit. Ha pedig a ló mégis nevet kap, akkor laciznak, majdnem hogy minden lóból egy Laci lesz, kivéve Matyit, mint látnunk kell.

Nem tudni, mi van, nézik csak, nézik a derest, a ló bőre sehol sincs összevarrva, a csípőjét sem üttették le a Hollós-kertben rönkökkel, áll a lábán, tehát ló, számítani lehet rá legalább öt esztendeig. Egy ilyen lónak nem szabad félig nyerset, vagy fonnyadtat adni enni, különben jelentkezik a kólika, ami egészen kellemetlen büzt okoz. Bár igaz, tudja ezt jól Aladár bátyám, mert miért volt Kiss Gábor plébános kocsisa, ha ne tudná, hogy a ló száraztól is fingik eleget, trappolva sorozatosat.

Maradjunk annyiban, Matyit egyelőre nem kell vinni a vármezői tavakhoz a halaknak. Nem baj, ha nem nyergelik a legények, egyébként is bármilyen lovas felvonulás szigorúan betiltva. Mindenesetre a görgény-völgyi, avasi, aranyos-széki lovasok rá se néznének ilyen jószággra, hanem akik nézik, azok többnyire posztómellényes nyárád-völgyi székelyek. A pénzük és a fejük, úgy vannak elengedve otthonról. Annyi biztos, ezek az emberek nem szokták elveszíteni a pénzüket, mert azt jelentené, vesztenék a fejüket, abból az okból kifolyólag, hogy a méretes madzagra eresztett pénzes zacskót a nyakukba akasztják. Egyetlen nyílt lefejezésről tudunk csak, amikor a Szászrégenhez közeli rettegett Mocsárerdőben lovasember fejét veszik a zsványok. Mindez 1943-ban történik, a kézre került zsványokat Szászrégen piacán akasztják, ekkor jár vidékünkön másodsorra hóhér, leutaztatják Budapestről.

Na most, ha lóvásárba keveredünk, a lovat nemcsak nézni kell, ajánlatos az elejétől hátuljáig megbámulni jól, egészen közelről és alaposan. Lajos sógor szokta mondani, először is meg kell nézni, hogy áll a ló szája. Ha a kupec igen,

a ló fogának gyűrűi nem tudnak hazudni. Be kell nyúlni a ló hasa alá meghagyással: a kezét nem kell megszagolni. Ha felrúg az istenadta, akkor a kutyákkal kell etetni, de ha nem rúg fel, akkor biztató. A hátsó lábak is megnézendők, nem pókos-e valamelyik. Fel kell kérni (némelyiket alázattal): lábat, nye, mert időnként a kovácshoz is el kell járni patkoltatni. Még mi a teendő? Hát igen, a lovat ki is kell próbálni, lehetőleg hegynek menet, befogva. Okvetlen szekérré kell ültetni minden fellelhető sógort, komát, lehetőleg beles embert, néhány mázsa erejéig. Ha a ló háyni kezdi a farát, kétségtelenül kutyás, megint csak a kutyákkal kell etetni. Ha a ló visszanez, akkor kétségtelenül spekulál, hagyni kell, vigye más.

Matyinak mintha elege lenne az életből. Felmenő ágon nem biztos, hogy így volt. Meglehet, valamelyik ősapjával görgényszentimrei báró Bornemiszkák jártak fényes vadászatra, meglehet, valamelyik ősanját elvitték az oroszok, viszont teljesen kizárt, hogy szódásló is lett volna a családban, mert a ló állása szépen megmutatja, nincs csöpp városias tartás benne, mert túlzás lenne polgáriast mondani. Eléggé lelombozó.

A lónak végig kell csinálnia az egészszet. A deres bús állatnak látszik, bár Lajos sógor állítja, hogy a ló kacagni is szokott, olyankor csavargatja a száját, a ló szemén is látszik a jó kedély. Matyi egyszer csak gazdát cserél, mert milyen lóvásár, ha nem. Az új gazda elégedetten veregeti Matyi pofáját, mondja, ó, te ügyes, kicsi ló, meglásd, jól megleszünk. Aladár bátyám ebben nem is kételkedne, ha nem történe valami. Látja, egy komplett ló mégsem úgy viselkedik, mint ahogyan Matyi. Csak egyik szemével pislog, a másik szeme áll, ami nem lenne baj, mert a ló sorsa is erősen talányos. Gazdicserélés esetén könnyen megeshet, hogy egyik szeme sír, a másik nevet, azért ilyen furcsa ló. E feltételezéstől Aladár bátyámnak el kell tekintenie, és mindenkinek el kell tekinteni, mert Matyi új gazdája felkiált: ez a ló fél szemére vak, az istenit! Feszíti szét a ló szemhéját, a bőr majd elhasad. – Te jó ég, mi van itt? – kérdezi a jó szerencséivel megkínált emberünk. Aladár bátyám látja, hogy egyszer csak semmi sincs, a ló szeme kiesik, elgurul a vásártér porában. Mondjam, a csodára lesz nagy csődület? Lóügyekben tapasztalt görgényiek, mokány avasiak bámulnak a példátlan eseten. Hétpróbás lókupec állapítja meg, nem lóanatómiai furcsaság esett meg hirtelen, hanem szurokból van gyúrva a ló szeme.

Nosza elé az ostorokkal! Aladár bátyám végignézi, hogy csapják félig agyon a leleményes lócsiszárt. Piros huszárnadrágja ormokba rándul az ostor szíja alatt, kék zubbonya felhasad, látszik, erősen rőt és szőrös hasa van. Előkerül a bojtos farok is. Nincs titok, meglepetésükben ekkor kiáltanak fel többen is: – De hiszen ez Elemér! – Úgy, úgy, ahogy mondjátok, a kan ördög Elemér!

Miközben folyik a korbácsolás, Matyi hátrafordítja bús fejét, száját csavargatja. Ha helyénvaló Lajos sógor állítása, miszerint a ló kacagni is szokott, akkor most biztosan kacag, de az sem kizárt, hogy sunyiban kutyás.

Az ördög tudja csak.

